

JAZZ SAN'ATINING SHAKLLANISH TARIXI VA UNDA L.ARMSTRONGNING O'RNI

Muallif: Rasulov Doston Alisher o'g'li ¹

Affilyatsiya: O'zbekiston, Yunus Rajabiy nomidagi o'zbek milliy musiqa san'at instituti,
“Kompozitor, bastakorlik va umumiy fortepiano” kafedrası o'qituvchisi ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14381885>

ANNOTATSIYA

Maqolada jazz san'atining shakllanishi ijodiy va ijroviy xususiyatlarida shakllangan umumiylik jihatlariga to'xtalib o'tiladi. Xususan, jazz musiqa ijrochilik an'analarida keng qo'llaniladigan musiqiy iboralar, shakllar, cholg'ular, ularning musiqiy tarzda barcha xalqlarda ahamiyatli ekanligi xususida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Jazz, jazz tarixi, L.Armstrong.

Jazz (inglizcha jazz) — Afrika ritmlari, Yevropa uyg'unligi ta'sirida, afro-amerikalik va lotin amerikalik xalq og'zaki ijodi elementlari ishtirokida rivojlangan musiqa san'atining bir turi.

Jazz hodisa sifatida 19-asr oxiri va 20-asr boshlarida Amerika Qo'shma Shtatlarining janubida paydo bo'lgan va tezda barcha rivojlangan mamlakatlarga tarqalib ketgan. Jazz ko'p madaniyatli hodisa sifatida turli mintaqaviy musiqiy xususiyatlar bilan boyidi. Jazzning rivojiga bayramlarda AQSh shaharlari ko'chalarida marshlar o'tkazayotgan duxovkalar, shuningdek, harbiy va raqs guruhlari ham ta'sir ko'rsatdi. 1920-yillarda mashhur musiqa va jazz ko'pchilik uchun deyarli sinonim bo'lib qoldi, amerikalik tanqidchilar uni birinchi navbatda AQShning tijorat musiqa sanoatiga qarama-qarshi qo'yishdi.

Doimiy ravishda o'zgarib, rivojlanishning bir qancha xarakterli bosqichlarini bosib o'tib, jazz yuksak san'at darajasiga ko'tarildi. 1920 -1940 yillarda 20-40 tagacha musiqachilardan iborat katta jazz orkestrlari belanchak raqslarini ijro etishdi ..

Kichik ansambllarda eksperimental, improvizatsiya jazz va be-bop ishlab chiqilgan. Ushbu atamaning zamonaviy ma'nosi 1950-yillarda, turli oqimlarning jazzlari musiqiy janrga birlashtirilganda, barcha davrlarning turli uslublarini birlashtirgan tavsifi bilan paydo bo'ldi. Janrning aksariyat navlari belanchak, vokal ifodasi, improvizatsiya, rifflarga tayanish, blyuz notalari bilan fretlardan foydalanish bilan ajralib turadi.

Asta-sekin jazz ham mashhur, ham akademik musiqaning qarama-qarshi o'ziga xosligini saqlab, yuksak san'at sohasiga yaqinlashdi. Jazz nufuzli bo'lib qolmoqda va akademiya, fond fondlari va butun dunyo bo'ylab festivallar tarmog'i tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Jazz merosi keng e'tirof etilgan va jahon musiqa madaniyatiga ta'sir qilishda davom etmoqda.

"Jazz" so'zi (uning o'zgarishlari: "jas", "jass", "jascz", "jasz", "jaz") taxminan 1910-yillarda G'arbiy sohilda jargon atamasi sifatida paydo bo'lgan. Uning ma'nosi o'zgardi, lekin dastlab musiqaga taalluqli emas edi. "Jazz" atamasi 1915- yilda Chikagoda musiqaga nisbatan qo'llanila boshlandi. Jaz tarixchisi Lourens Gashi o'z asarlarida bu so'z Yangi Orleanda paydo bo'lmaganligini va ilk jazz musiqachilari undan foydalanmaganligini ta'kidladi. Ular ragtaymga bir xil improvizatsiya elementlarini qo'shdilar va o'zlarining musiqalarini "ragtaymning o'zlarining versiyasi" deb atadilar. Taxminlarga ko'ra, bu so'z 1916- yilda shimolda (Chikago ma'nosida) faol qo'llanilgandan keyingina u erga ko'chib o'tgan va buni 1958- yildan beri Tulane universitetidagi Uilyam Xogan arxivida Yangi Orleanda tug'ilgan jazz musiqachilari bilan yozilgan yuzlab intervyular tasdiqlaydi. 1885-1901 yillar orasida. Amerika dialekt jamiyati 2000 yilda "jazz" so'zini 20-asr so'zi deb atadi.

Ilk jazz musiqachilaridan biri Garvin Bushell "jaz" so'zining kelib chiqishi parfyumeriya sanoatiga tegishli ekanligiga amin edi. 1988-yilda chop etilgan "Jazz From the Beginning" kitobida u musiqadagi ilk yillarini esladi: "O'sha kunlarda Yangi Orleandagi parfyumeriya sanoati juda katta edi, chunki frantsuzlar uni (eski dunyodan) olib kelishgan. Ular kuch va quvvat berish uchun barcha hidlarda yasemin moyidan foydalanganlar. Shunday qilib, bir narsa biroz "o'lik" bo'lganida, "keling, uni biroz jass qilaylik", deyishdi". Shunisi e'tiborga loyiqki, kelajakda shunga o'xshash ibora beysbol sohasida qo'llanilgan. 1920-yillarda Jon Filipp Sousa "jaz" Amerika lug'atiga vodvil orqali kirib borishini taklif qildi, unda barcha aktyorlar spektakl oxirida sahnaga qaytib, "jazzbo" deb nomlangan olovli va shovqinli finalni berishdi. U qo'shma so'z bo'lib, chunki u 2 o'zak – "jazz" va "boy" so'zlaridan iborat bo'lib, aftidan, "boy" (inglizchadan – "boy") so'zining qisqartmasi bo'lgan.

Shuningdek, etimologlar raqsga tushayotgan qul Jasperga ishora qildilar, 19-asr boshlarida Yangi Orlean yaqinidagi plantatsiyalarda ishlagan, "Jazz" laqabli, 19-asr oxirida yashagan Chas Vashington ismli Missisipi barabanchisi, 20-asr boshlarida yashagan Rey Charlz Aleksandr taxallusi, Chikagolik musiqachi Jasbo Braun ismli, Yangi Orleandagi orkestr dirijyori janob Razz (Eng. Mr. Razz), frantsuzcha "chasse" (frantsuzcha chasse) suzuvchi raqs qadamidir, 1830-yillarda amerikalik arxetip fe'l "sashay" (ingliz tilidan - "o'tish"), boshqa frantsuzcha "jaser" so'ziga aylandi, bu "o'z ovozi eshitish zavqi uchun foydasiz gapirish" yoki arabcha "jazib" degan ma'noni anglatadi. Bu "behayo" degan ma'noni anglatadi. Jazzning afro-amerikaliklar madaniyati bilan yaqin aloqasi boshqalarni kelib chiqishi uchun Afrika tillariga murojaat qilishga olib keldi: Mandinkada "jasi" "o'zidan farqlanish" degan ma'noni anglatadi, Lubda "jaja" "raqsga tushish uchun sabab" deb talqin qilinadi, yoki To'q rangli "yas" "favqulodda tirik yoki baquvvat bo'lish" degan ma'noni anglatadi.

"Jazz" eskirgan "jasm" so'zidan olingan bo'lishi kerak, bu esa o'z navbatida "jism" yoki "gism" so'zlaridan olingan. 1860 - yildagi American Slang tarixiy lug'atida "jasm" "ruh", "energiya" yoki "kuch" deb talqin qilingan va Oksford ingliz tili lug'atida "gism" so'zining paydo bo'lishi bilan xuddi shu ma'no 1842 - yilga ham tegishli. "Jaz" so'zining kelib chiqishi bo'yicha yetakchi tadqiqotchi, etimolog Jerald Koenning fikricha, "gism" va "jasm" so'zlari o'zaro bog'liqligi ham aniq emas va ular butunlay mustaqil bo'lishi ham mumkin. "Jism" yoki uning varianti "jizz" (1941 yilgacha Amerika jargonining tarixiy lug'atida tasdiqlanmagan) ham "jazz" so'zining bevosita manbai sifatida taklif qilingan. "Jism" dan to'g'ridan-to'g'ri kelib chiqishi fonologik jihatdan dargumon.

Bu taxminga ko'ra, "jasm" so'zi oraliq shakldir. "Jazm" va "jaz" so'zlari o'rtasidagi bog'liqlik 1916 - yil 18 - fevraldagi Daily Californian gazetasida "jaz-m" imlosidan foydalangan maqola bilan tasdiqlangan, bu kontekst va o'sha davrning boshqa nashrlariga asoslanib, musiqiy janrni nazarda tutgan. Josiah Hollandning Miss Gilbertning karerasi: Amerika hikoyasi "jasm" so'zini belgilaydi

Ko'rib turganingizdek, o'sha paytda bu so'z yangi bo'lib, hali odamlar nutqida o'z o'rnini egallashga ulgurmagan edi. Boshqa versiyalarga ko'ra, "jaz" oq tanli amerikaliklar orasida paydo bo'lgan va bu so'zning birinchi bosma qo'llanishi 1910-yillarda Kaliforniyadagi beysbol (San-Fransisko oqshom xabarnomasi[en]) sohasida bo'lib, u "jonli", "baquvat" degan ma'noni anglatadi. , "jamoaruhi" ("Let's jazz this up!" - ingliz tilidan - "jonlantiraylik / ko'nglini ko'taraylik!"). Ma'lum bo'lgan eng qadimgi foydalanish 1912 - yil 2 apreldagi maqolada uchraydi tadqiqotchi Jorj Tompson tomonidan 2003 - yilda The New York Times gazetasining raqamli arxivida topilgan. Los-Anjeles Angels ko'zasi Ben Xenderson "jazz egri" deb nomlangan yangi uloqtirish turi haqida gapirdi: "Bu yil men uloqtirishning yangi turini o'rgandim. Men buni "Jazz to'pi" deb atayman, chunki to'p u yoqdan-bu yoqqa tebranadi. bu bilan siz hech narsa qila olmaysiz". Bu atamaning o'zi beysboldan musiqaga ko'chib o'tdi, chunki o'sha paytda Yangi Orleanda juda mashhur bo'lgan jazz beysbolga "baquvat va tetiklantiruvchi" deb ta'riflangan va u shunchaki o'ynalgan va uning rasmiy nomi yo'q edi. "Jazz" beysbol atamasi sport yozuvchisi Scoop Gleeson tufayli ham keng tarqalgan bo'lib, u o'z navbatida 1938 yilda bu atama haqida o'zining hamkasbi Spike Slatterydan (ingliz. Uilyam (Spike) Slattery) 1913 - yilda o'quv lagerida o'rganganligini aytdi. mahalliy beysbol jamoasi[19].

Ishonch bilan aytish mumkinki, bu so'z o'sha paytda yangilik edi, chunki 1913 - yil 6 - martda Scoop uning ma'nosiga oydinlik kiritishga qaror qildi. Spike bu so'zni craps ijro laridan birida ijro chilardan eshitdi, ular "Kelinglar, eski jazz" deb baqirdilar. O'sha paytda ishsiz bo'lgan Art Hikman ismli mahalliy musiqachi lagerning kechki ijro -kulgilarini tashkil etish ishini o'z zimmasiga oldi. Ular orasida u boshqa xizmatdan tashqari musiqachilar, shu jumladan banjo chalganlar bilan hamkorlikda asos solgan ragtaym guruhi ham bor edi. Aynan shu guruh yangi tovushga asos solgan, keyinchalik lagerda jazz deb atala boshlagan. Keyingi yilga kelib, bu atama Chikagoga yo'l oldi, ehtimol boshqa guruh rahbari Bert Kellingning sa'y-harakatlari bilan. 1916 - yilda u erda "New Orleans Jass Band" nomi bilan boshqa imloda paydo bo'ldi. Guruh nomiga qaramay, bu so'z 1917 - yilgacha Yangi Orleanda ishlatilmadi, chunki ilk jazz musiqachilari guvohlik berishdi.

1913 - yil 5 aprelda xuddi shu gazetada (San Francisco Evening Herald) "jazz" so'zining ma'nosi va imlosi haqida Ernest Xopkinsning katta maqolasi chop etildi. Oksford ingliz lug'atida ta'kidlanganidek, bu aniq yangilik edi: "Tilga endigina kirib kelgan so'z haqida "Jazzni maqtashda: tilga endigina qo'shilgan futuristik so'z" nomli maqolaning mavjudligi shuni ko'rsatadiki, o'shanda yangilik edi". Oksford inglizcha lug'ati bir marta "jazz" so'zi beysbolda tilga olinishidan uch yil oldin, 1909 yilda hujjatlashtirilganligini ta'kidlagan. Ammo bu xato edi - ular bir xil rassom Kal Styuart tomonidan yozilgan bir xil komediya monologining ikkita yozuvini aralashtirib yuborishdi. 1909 - yilda u "Josh amaki jamiyatda" deb nomlangan yozuvni yaratdi. Bu erda "jazz" so'zi ishlatilmaydi. U 1919 - yilda xuddi shunday yozuvni kiritdi va "jazz" so'zini qo'shdi, chunki o'sha paytgacha u mashhur bo'lib ketgan edi.

Vaqt o'tishi bilan bu atama boshqa tillarga o'zlashtirildi. Masalan, ispan tilida imlo bir xil bo'lib qoladi, lekin talaffuzi o'zgargan va dialektga qarab farqlanadi - chililiklar uni "yas" (inglizcha yass, talaffuzi: /ja:s/) deb talaffuz qilishadi, argentinaliklar esa uni shunday talaffuz qilishadi. Rus tilida talaffuzi o'xshash, ammo bu atama kirill alifbosida "jaz" tarzida transliteratsiya qilingan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Pieper M. Rhythmisches-stilistische Studien für Piano, Heft 2, VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig.

I. Chugunov. Garmoniya v djaze, «Sovetskiy kompozitor», M., 1988

V. Konen. «Puti amerikanskoy muziki», «Sovetskiy kompozitor», M., 1977

